

Niels Jul Nielsen, ph.d. & dr.phil., lektor i Europæisk Etnologi, Københavns Universitet. Forskningsområder er arbejds- og familieliv samt statslig praksis fra 1800-tallet til i dag. Over de senere år har fokus været på den (især) nutidige sameksistens af forskelligartede kulturelle praksisser så som offentligt ansatte og 'embedsværk' på alle niveauer og i alle former, virksomhedsejere, investorer, specialister, managere samt danske og udenlandske arbejdere. Af bøger kan nævnes *Virksomhed og arbejderliv – bånd, brudflader og bevidsthed på B&W 1850-1920* (2002), *Mellem storpolitik og værkstedsgulv – før, under og efter den kolde krig* (2004) samt *Life-Modes in a Changing World Order* (udgives 2023 sammen med Thomas Højrup).

Keywords: arbejdsliv; familieliv; migration; kulturel sameksistens; stats- og livsformsteori; Danmark; Kina

LIVSFORMER I EN VERDEN UNDER FORANDRING

Præses-forelæsning, disputatsforsvar ved Europæisk Etnologi, Saxo-instituttet, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.

Den 2. september 2022 forsvarede Niels Jul Nielsen sin doktordisputats ved Europæisk Etnologi. Disputatsen Livsformer i en verden under forandring består af en række afhandlinger og en sammenfattende redegørelse.¹ Nærværende artikel er en let redigeret udgave af den forelæsning, forsvaret indledtes med.

1 Disputatsen består af bogen *Mellem storpolitik og værkstedsgulv – den danske arbejder før, under og efter Den kolde krig* (Jul Nielsen 2004), fem artikler om migrantarbejdere på nutidens danske arbejdsmarked (Jul Nielsen 2013, 2015; Jul Nielsen & Rohde 2018; Jul Nielsen & Sandberg 2014; Jul Olsen & Jul Nielsen 2017) samt 9 (af 15) kapitler fra bogen *Life-Modes in a Changing World Order*, der er under udgivelse på Aalborg University Press, 2 bd., 1.500 s. (Højrup & Jul Nielsen 2023). Dertil er der udarbejdet en sammenfattende redegørelse, *Livsformer i en verden under forandring*, 77 s., (Jul Nielsen 2022a), i tilknytning til disputatsen. Officielle opponenter til disputatsforsvaret var etnolog og Jean Monnet Professor i social anthropology Klaus Schriewer, Universidad de Murcia og Lars Bo Kaspersen, professor i politik, historie og sociologi, Copenhagen Business School (tidl. professor i politisk sociologi og komparativ politik, ved statskundskab, Københavns Universitet).

Kære dekan, kære officielle opponenter, kære tilhørere! I den kommende halve time vil jeg, efter nogle indledende faghistoriske betragtninger, præsentere de vigtigste pointer fra mit arbejde som etnolog, konkretisere dem med analyser fra de indleverede afhandlinger samt pege på nogle af de nye spørgsmål, som disse rejser.

Etnologi som disciplin

Etnologi er på alle måder et meget bredt fag. Helt grundlæggende betegner termen etno-logi 'læren om folk' i bredeste forstand, om end dansk etnologi primært har haft sin arbejdsmark i danske og nordeuropæiske sammenhænge. Også i den tidlige dimension spænder etnologien vidt, og ikke mindst i Danmark har etnologien traditionelt haft en stærk kulturhistorisk betoning – med studier af samfund og befolkning fra 1600-tallet til i dag.

Ud over bredden spiller også dybden en afgørende rolle, og det anses for en central del af etnologiens DNA at kunne komme helt ind på livet af folk, at kunne følge dem i deres hverdagsliv og dermed forstå, dels hvordan verden ser ud fra netop deres perspektiv, dels hvorfor de på den baggrund handler i verden, som de gør. Der forventes med andre ord en dyb indsigt i det, man med ét ord kan kalde *praksis* – dvs. et subjekts bevidste forholden sig til sin omverden i en bestræbelse på at opnå sine egne mål. Og hermed også en indsigt i, at dét, der betragtes som 'omverden', afhænger af subjektets egen praksis og verdensbillede. Lad mig give et eksempel på dén sammenhæng: Når en skov toner frem i landskabet, ser byboen et rekreativt område, jægeren ser et jagtrevir og skovridderen et produktionslandskab. Objektet tager form efter subjektets praksis.

Med den grundtilgang har jeg selv lavet studier baseret på utrykt kildemateriale i 1700-tallets bonde- og præstestand og blandt arbejdere og virksomhedsledere i 1800-tallets industrisamfund. Blandt de afhandlinger, jeg har indleveret til bedømmelse for den filosofiske doktorgrad, er der også en, der har et århundredlangt perspektiv. Det er bogen *Mellem storpolitik og værkstedsgulv*,² der omhandler 'den danske arbejder' i overgangen fra den første brede formalisering af arbejdsmarkedet omkring år 1900, over mellemkrigstidens og senere den kolde krigs opbygning af velfærdsstaten, og frem til 1990ernes globaliserede økonomi. Et hovedresultat i denne bog er, at arbejderbefolkningens vilkår på hverdagsniveau gennem det meste af det 20. århundrede havde den allerhøjeste politiske prioritet i bestræbelsen på at immunisere 'den brede befolkning' mod kommunisme og socialisme i Vestens ideologiske kamp mod 'arbejderstaterne' i øst. Bogens sidste del omhandler, hvordan 'arbejderen' mister denne nøglerolle, da den storpolitiske sammenhæng forandres grundlæggende i kølvandet på afviklingen af den kolde krig, der gav plads til at globaliseringen

2 Jul Nielsen 2004.

og neoliberalismen for alvor kan tage fart. Det formaliserede arbejdsmarkedssystem kommer i miskredit og svækkes; og dermed også lønarbejderens grundvilkår, nemlig muligheden for at kunne monopolisere sit arbejde – en udvikling, der i brede arbejderkredse fører til en oplevelse af en stigende marginalisering. Det politiske fokus skifter til dét, der opfattes som overlevelsesbetingelsen i den nye verdensorden: evnen til at følge med i den globale konkurrence ved at udvikle en vidensøkonomi baseret på vidensarbejdere, der vedvarende kan optimere produktionen ved at levere – og forny – kreativitet og unikke løsninger. Sagt i livsformstermer overtager karriere- og investortlivsformer, efter den kolde krigs afslutning, nøglerollen fra lønarbejderlivsformen i den politiske prioritering.

Det er den kulturhistoriske transformationsperiode fra afslutningen på den kolde krig til i dag, jeg især vil fokusere på her, men før jeg nærmere præsenterer mit eget arbejde med det, jeg har kaldt 'livsformer i en verden under forandring', er det relevant at pege på, at samme periode danner rammen om et videnshistorisk nybrud.

Fra helhedsbetragtning til postmodernisme

Frem til 1980'erne var det i dansk etnologi almindeligt med brede kulturanalyser, hvor sameksistens af og modsætninger mellem forskellige kulturelle grupper inden for en samfundsmæssig helhed stod stærkt – ikke alene i historiske samfund, men også i samtidige. Det sidste gjaldt bl.a. Palle Ove Christiansens studier af landsbyliv og Thomas Højrup's udforskning af livsformer.³ Tilsvarende studier – historiske som nutidige – blev lavet i det øvrige Skandinavien og i den kontinentaleuropæiske etnologi,⁴ og disse lå i naturlig forlængelse af lignende tendenser inden for samfundsvidenskaberne – hvad enten det var nabofaget antropologis 'community studies' eller sociologiens undersøgelser af 'klassesamfundet'. Man kan tilføje, at alle disse studier byggede på en arv fra klassiske værker af Hegel, Marx, Weber for blot at nævne nogle enkelte – som igen havde klare tråde tilbage til ikke mindst Aristoteles' kultur- og samfundsteoretiske arbejder.⁵

Herefter indtraf en grundlæggende forandring. Ligesom den liberalisme, der havde været holdt i stramme tøjler igennem de første 3-4 efterkrigstidsårtier, nu for alvor kunne sætte den politiske dagsorden – bredt omtalt som en 'neoliberalistisk politisk økonomi', der tog fart i 1990'erne – kom der også et digebrud på det videnskabelige felt: Postmodernismen skyllede for alvor ind over kultur- og samfundsvidenskaberne.

3 Christiansen 1980; Højrup 1983.

4 Jeg diskuterer faghistorien i forhold til denne etnologiske grundproblematik i Nielsen 2022a, s. 8-10.

5 F.eks. Arnfred et al. 1976, Bell 1976, Dahrendorf 1959, Erixon & Ljung 1972, Hanssen 1952, Goldthorpe et al. 1969, Jørgensen & Thomsen 1978, Poulantzas 1973.

Med postmodernismen – i al sin mangfoldighed – kom der et opgør med de 'store fortællinger' og med bestræbelser på sammenhængende forklaringer. Fokus blev flyttet til flerstemmigheden, heterogeniteten og de mange sandheder, der er i verden. Den postmoderne vending ledte til en kritik, der var berettiget i nogle fag, men jeg har aldrig fundet den særlig relevant i forhold til etnologien, hvor det altid har været betragtet som en dyd at kunne se på verden fra netop en hvilken som helst samfundsgruppes perspektiv, lav som høj. Postmodernismen bliver efterhånden dominerende inden for kultur- og samfundsvidenskaberne og er det stadig i dag, men den gøres også selv til genstand for kritik for at fremstille verden som ekstremt flydende, fragmentarisk, atomistisk, individualiseret og i egentlig forstand en vilkårlig størrelse, der unddrager sig forklaring. Antropologen James Carrier beskrev i 2015, at en af konsekvenserne af postmodernismen og dens skepsis over for, hvad han kalder, "systemic approaches" havde været fremkomsten af en beskrivende, journalistisk praksis uden analytisk udsagnskraft. En praksis, hvor der spørges "what and how" snarere end "why and where it leads".⁶ Selv en bannerfører for postmodernismen som George Marcus var kritisk over for udviklingen og konstaterede i 2008, at antropologien ikke længere tilbød fyldestgørende analyser af den moderne verdens kompleksitet; antropologernes 'journalistik', en betegnelse også Marcus benyttede, havde ganske vist en særlig dybde takket være deres særlige metodiske kompetencer, men han mente ikke, at dét var tilstrækkeligt for en videnskabelig disciplin.⁷

Carrier og Marcus berører begge en problematik, som også jeg finder afgørende – selv om jeg ikke kan følge dem i deres forslag til løsninger. Carrier vil tilbage til en større betoning af et klasseaspekt – klassen som en kausal kraft – mens Marcus mener at vejen til dybere indsigt ligger i endnu mere raffinerede metodiske håndgreb end man har i forvejen.⁸

Her vil jeg fremhæve dét, som for mig står som den centrale udfordring inden for kultur- og samfundsvidenskaberne, nemlig at den kulturelle kompleksitet, som postmodernismen med rette peger på, skal kunne ikke alene beskrives, men også forklares. Jeg anser det for centralt, at vi inden for kulturvidenskaberne kan forstå vores verden, i nutiden som i fortiden, som sammensat af forskelligartede praksisser, der

6 "Systemic approaches of all sorts lost authority (...) culminating in the emergence of postmodernism, which often became a rejection of all system (...) toward description without analysis (...) the result is that much anthropological writing has come to resemble the higher journalism, substantial and even thoughtful descriptions that, however accurate or inaccurate they may be, lack an analytical frame (...) we can begin to ask, once more, not just questions about what and how, but also questions about why and where it leads" (Carrier 2015:37, 39-40).

7 "Anthropologists, in my view, have no new ideas or analyses to offer about the complexities of the contemporary world (...) anthropologists often function nowadays like the best and deepest journalists (...) This is a valuable contribution, but does it justify a discipline?" (Marcus & Pizarro 2008:4).

8 Bidragene diskuteres udførligt i det første kapitel til Højrup & Jul Nielsen 2023, ligesom der her – og i bogens efterfølgende analytiske kapitler – er diskussioner af skiftende 'turns' og begreber (såsom 'identitet' og 'individualisering'), der har præget kultur- og samfundsvidenskab over de seneste årtier.

kan sameksistere på bestemte måder og som derfor – i og med denne sameksistens – også må underkastes en helhedsbetragtning.⁹

Livsformernes neokulturation over de sidste fire årtier

I 2013 påbegyndtes projektet *The neoculturation of life-modes during the current transformation of state system and world economy*¹⁰ med deltagelse af mig selv og etnologerne Thomas Højrup, Jeppe Høst og Sigrid Leilund. I dette projekt er en tese, at vor tid ikke principielt adskiller sig fra andre epoker og også kan beskrives, forstås og forklares som en sameksistens af forskellige måder at leve på inden for distinkte helheder – og også selv om både dele og helheder ikke alene er i flertal og heterogene, men også i konstant proces. En anden central tese er, at den kulturhistoriske udvikling ikke blot er et vilkårligt resultat af tilfældigheder, og at den derfor ikke kan bevæge sig i en hvilken som helst retning. Altså at man, trods det at der selvsagt ikke er nogen, der har lavet en masterplan for udviklingen, kan arbejde med de mulige retninger, den har kunnet tage, og bringe dét ind i arbejdet med at forstå og forklare udviklingens kompleksitet, uensartethed, omskiftelig eller brud og dermed opnå indsigter, der ikke mindst er vigtige for, at kulturvidenskaben kan spille en rolle også i forhold til fremtidige udfordringer.

Med begreberne om 'produktionsmåder' og tilknyttede 'livsformer' (der, i teoretisk forstand, er produktionsmådens nødvendige praksisside), forsøger vi at få fat i de centrale aspekter, der handler både om samfundets subsistensgrundlag – økonomien om man vil – og samtidig om, hvilke levemåder, der er mulige og nødvendige. Det fører for vidt at komme nærmere ind på livsformsbegreberne her, men grundlæggende er hensigten at kunne begribe distinkte praksisformer, materielt såvel som ideologisk, deres forskelligartede måde at se verden og opfatte 'det gode liv' på, og hvad der skal til for at de er overlevelsesdygtige: Hvilke forudsætninger hviler de på? Hvorfor ser vi netop disse og ikke andre? Hvorfor er der f.eks. ingen laugshåndværkere i dag, og hvorfor er nutidens adel noget ganske andet end 1500-tallets? I bestemte kulturhistoriske perioder er der 'plads til', 'eksistensbetingelser for', visse former for praksis og ikke andre.¹¹ Jeg har allerede antydnet, hvordan f.eks. en lønarbejderlivsform har

9 Jeg behandler i en kort form denne problematik i Jul Nielsen 2021.

10 Projektet har været støttet af Velux-fonden (<https://lifemodes.ku.dk/research/>). Projektets resultater publiceres i 2023 under titlen *Life-Modes in a Changing World Order I-III* (Højrup & Jul Nielsen 2023). Ud over sit tematiske og empiriske fokus videreudvikler projektet også den stats- og livsformsanalytiske teoridannelse, der blev grundlagt for fire årtier siden og som er under stadig udvikling i vekselvirkning med etnografiske undersøgelser og med inddragelse af den del af det brede kultur- og samfundsvidenskabelige felt, der ligeledes er optaget af at udforske det liv i hverdagen, i familien og på arbejdet, der opleves allermest nærværende for folk og forstå det i sammenhæng med overordnede samfundsmæssige og statslige forhold under konstant forandring.

11 F.eks. Adersen & Jul Nielsen 2005; Bolving & Højrup 2007; Buus 1999, 2008; Højrup 1983, 1995, 2003, 2007; Jul Nielsen 2002, 2004; Møllgaard 2001.

været gevaldigt udfordret efter Den kolde krigs afslutning – hvilket i øvrigt har haft afgørende betydning for omkalfatrende verdenshistoriske begivenheder som Brexit og valget af Trump som præsident. Og tilsvarende gælder det for de øvrige livsformer, at vilkårene for deres trivsel ændres hele tiden. Begrebet *neokulturation* handler om, hvordan forskellige livsformer kæmper for at konsolidere, genetablere eller forsvare vilkårene for deres nødvendige eksistensbetingelser – f.eks., hvis man er dansk lønarbejder på et konkurrenceudsat marked, ved at stemme på anti-globaliseringspartier, der vil begrænse indvandrende arbejdskraft. Eller når f.eks. østeuropæiske migrantarbejdere – som jeg udforsker i flere af de indleverede afhandlinger, og hvis mobile tilværelse jo i øvrigt er *bettinget* af de åbne grænser – opdyrker en særlig praksis og et image baseret på nationalitet: Altså, hvor migranterne fremstiller det således, at de, *fordi* de er 'rumænere' (... eller 'polakker'... eller 'ukrainere'...), er specielt hårdtarbejdende og tilpasningsdygtige. Der kan således sagtens være dybe indbyrdes brydninger mellem konkrete personer, der i øvrigt kan forstås med det samme livsformsbegreb. Livsformerne er ikke empiriske kategorier, men analyseredskaber. Ligeledes implicerer begreberne ikke homogenitet, men de kan pege på, at de brydninger, der måtte være også 'inden for' den samme livsform, ikke blot er udtryk for vilkårlige uoverensstemmelser eller meningsforskelle – f.eks. handler det, på tværs af de netop nævnte eksempler, om kontinuerligt at skabe nye lønarbejdermonopoler på et udfordret marked for køb og salg af arbejdskraft.

At udforske hverdagskultur i forandring

Men hvordan har jeg og mine kolleger så arbejdet med at udforske et så udstrakt felt som 'livsformer i en verden under forandring'? Det første empirisk-metodiske valg har været at oparbejde et omfattende etnografisk feltmateriale. Feltarbejdet er først og fremmest foretaget i Danmark og især i den region, hvor et lignende projekt, der førte til ovennævnte bog *Det glemte folk*, blev udført i årene omkring 1980. Således bragte vi et 40-årigt tidsperspektiv med ind i mødet med felten. Derudover var regionen imidlertid ikke afgørende, blot ville vi gerne bevæge os inden for et nogenlunde afgrænset felt, for også i geografisk forstand at kunne udforske sameksistens af forskelligartede kulturelle praksisser. Optegnelser, især i form af interviews og observationer, er foretaget blandt familier, på virksomheder og hos myndigheder. Hvor det har været muligt, har vi fulgt de samme personer både på arbejdet og i familien. Dertil har vi forsøgt at få et så sammensat materiale som muligt ved at opsøge forskelligartede grupper såsom virksomhedsledere, specialister, managere, landbrugere, danske og udenlandske arbejdere, samt offentligt ansatte i forskellige funktioner. Hvad ser personerne som 'det gode liv' – det gode arbejde, det gode familieliv, det gode lokalsamfund? Hvad er det rigtige kønsrollemønster? Hvad består den gode

Billedoptegnelser (af forfatteren), Salling, Danmark.

Øverst: Ukrainske arbejdere forsamlet efter afslutningen af en 'international fodboldturnering'; dansk topleder sorterer visitkort; bryllupsbillede med arbejder og selvstændig.

I midten: Arbejderfamilie foran deres hus; bygningsarbejder fra montagefirma; projektleder fra samme virksomhed; ukrainsk familie, der arbejder i landbruget og, som det ofte ses, bor i nedlagte landbrugsejendomme; sjak fra montagefirma under morgenmaden i deres skurvogn.

Nederst: Fabriksgulvet på lokal industrivirksomhed; optegnelse hos lokal familie.

børneopdragelse i? Hvad er personerne rundet af? Hvad lavede forældrene? Hvilke livsvalg er taget undervejs? Hvorfor disse og ikke andre?

En del af disse optegnelser er lavet for at kunne 'portrættere' virksomheder på linje med familier og personer. At lave 'virksomhedsportrætter' er valgt af flere grunde. Ved at følge en virksomheds måde at navigere på gennem skiftende betingelser over flere årtier får man en dyb forståelse af kapitalismens (eller den enkle vareproduktion) udvikling ind i en liberaliseret og globaliseret verdensorden. Denne 'navigation' giver samtidig et indblik i de forskellige involverede livsformers praksisser, som er afgørende for, hvilken vej udviklingen tager. Hvilke strategier bringer ejerledere, topmanagere eller investorer i spil i forhold til en neoliberal politisk økonomi og en globaliseret handel? Det vil sige, hvilke forskellige midler sætter de i værk for at sikre 'overlevelse' – for virksomheden og dermed for deres egen praksis? Og hvad betyder dét for de øvrige involverede praksisser, der selv bestræber sig på at få indflydelse på udviklingen og dermed de vilkår, der er vigtige for dem; gennem dét, som vi omtaler som neokulturationsprocesser? De strategiske valg en ledelse tager for at sikre en

virksomheds trivsel – hvorved ikke blot virksomhedens, men også ledelsens egne fortsatte eksistensbetingelser begunstiges – giver vilkår for bestemte karrierefolk og faciliterer en særlig form for lønarbejder. Dette peger på et af de gennemgående temaer – og resultater – i dette projekt, nemlig at måden, hvorpå realiserede livsformer gennem konstante processer af neokulturation sætter midler i værk for at opnå det, der i livsformens univers er formålstjenligt, ændrer landskabet af vilkår for de øvrige, sameksisterende, livsformer.

Lad mig give et par eksempler på den form for sammenhæng:

Sameksistens af forskelligartede praksisser

Overalt i interviewmaterialet, der handler om produktionsarbejdere, finder jeg en modstilling mellem en gammel og en ny 'kultur'. Den 'gamle' kultur var, ifølge meddelerne, kendetegnet ved konfrontationer og strejker, mens den 'nye' karakteriseres af en forståelse for også virksomhedens trivsel. Opfattelsen er, at det er den nye 'kultur', der præger vor tid. Som arbejdslederen Poul på en af de portrætterede virksomheder formulerer det, så er der i dag kun arbejdere med "det rette *mindset*" tilbage; hvilket de pågældende arbejdere er tilbøjelige til at erklære sig enige i. Således har det, der har udgjort en trussel for (en del af) arbejderstaben, fra Pouls perspektiv været formålstjenligt: Strategien er lykkedes og virksomheden har holdt sig oven vande – og *hans* karriere og omdømme som producent af unikke kvalifikationer, hvad angår forandringsledelse inden for personalehåndtering, har udviklet sig positivt. For folk, der lever af at sælge unikke kompetencer – det vi kalder en karrierelivsform – er evnen til hele tiden at levere særegent højt kvalitetsarbejde og dokumentere dette, trin for trin, afgørende.

Det betyder imidlertid ikke, at livsformerne smelter sammen til en eller anden moderne individualiseret identitet – produktionsarbejdernes fortsatte loyalitet er selvsagt betinget af, at de opnår hensigten med den, nemlig at bevare en lokal arbejdsplads. Ellers skal strejkerne nok blusse op på ny. Arbejdere, der mangler det 'rette mindset', kan blive dominerende igen.

Brydningerne kan også forekomme uoverstigelige blandt dem, der kan analyseres som forskelligartede varianter af en karrierelivsform, og som overlever ved at levere unikke løsninger, hvad enten det er inden for produktudvikling, personalepleje, marketing, salg, kommunikation, projektledelse eller noget helt syvende. Eksperter i omkalfatrende *turnarounds*, hvis karriere er bundet op på at hoppe fra sted til sted og 'disrupte' den eksisterende orden, kan udgøre en eksistenstrussel for specialister, hvis styrke ligger i det dybe, og langsigtede udviklingsarbejde, der kræver ro. Jeg ud-

[Ill. 2.] Billedoptegnelser (af forfatteren), Salling, Danmark.

Øverst: Morgenmøde mellem ansatte og mellemledere på industrivirksomhed; specialist i produktudvikling på vidensvirksomhed (foto: Thomas Højrup).

Nederst: Gårdmandspar specialiseret i forældning af svinegener; svinestald; lejebolig og bil tilhørende parrets rumænske driftsledere.

vikler i et af kapitlerne i *Life-modes in a Changing World Order* nye begreber til at kunne arbejde analytisk med sådanne brydninger.¹²

For sådanne modsætninger bliver topledelsen afgørende – en ledelse, der sagtens selv kan befinde sig i dybe brydninger mellem forskellige hensyn. Der kan være dele af 'kapitalen', der har veneration for at bevare en arbejdsplads lokalt, og som – over for den mere profitorienterede del af ejerkredsen og bestyrelsen – kan argumentere med det aktiv, det giver at have en fleksibel og produktionsloyal dansk arbejdsstyrke og ekstremt dygtige specialister, man måske ikke finder i udlandet. Således prioriterer ledelsen på nogle virksomheder den langsigtede organiske udvikling og vækst,

12 Der er tale om kapitlet *TechFac – global high-end supplier with one owner*. Videre udforskes og udfordres disse begrebers hensigtsmæssighed i et senere kapitel i bogen, *Career-professionals in a key role*, skrevet med Sigrid Leilund (Højrup & Jul Nielsen 2023). I dette kapitel beskrives og analyseres det modsætningsfulde arbejds- og familieliv blandt en række meddelere, der på vidt forskellige måder realiserer en karrierelivsform. Ikke mindst udforskes det, hvordan dobbelt-karriere-familier forsøger at ophæve modsætningen mellem at skulle fastholde, at de er 'uundværlige' på arbejdsmarkedet – som producenter af de unikke ydelser, der skal sikre virksomhederne deres livsvigtige konkurrenceforspring (selve karrierelivsformens *differentia specifica*) – samtidig med, at familielivet, når der kommer børn til, i perioder kræver deres fulde tilstedeværelse, og dermed åbenbarer deres 'undværlighed' i forhold til deres arbejdsplads.

måske fordi de har en enkelt hovedejer, mens man andre steder prioriterer den konstante vækst. Det sidste gælder ikke sjældent på børsnoterede virksomheder, der skal aflægge kvartalsregnskaber, der gennemgås med tættekam af investorerne. Der er analyser af sådanne to forskelligartede virksomheder i de indleverede afhandlinger og af, hvordan alle livsformer er involveret i, hvad der kan lade sig gøre og hvordan.¹³ Igen er der tale om, at måden, hvorpå (det vi kan forstå som realiseringer af) forskellige livsformer gennem processer af neokulturation sætter midler i værk for at fastholde, genskabe eller bedre betingelserne for deres praksis, konstant ændrer landskabet for alle involverede.

Endnu et eksempel på en sådan sameksistens af livsformer i deres grundlæggende forskellighed, kan hentes fra en analyse af en landbrugsfamilie.¹⁴ Denne har overlevet – succesfuldt – ved at forædle ornesæd, således at gården er leveringsdygtig i avlsdyr af så høj kvalitet, at ornerne behandles på linje med raceheste. Gårdmandsparret har indset, at de ikke kan konkurrere med producenter af slagtesvin i lavtlønslande. De kan til gengæld lave et højkvalitetsprodukt, som giver både yde- og plejedygtige søer. Og det gør de ikke alene. De er gået sammen med andre familiebrugere, der alle føder ind i en stor database, der kan sikre et topprodukt inden for denne særlige niche. Disse selvstændige landbrugere er imidlertid samtidig afhængige af et større organisatorisk set-up i form af et selskab, der er forankret i interesseorganisationen Landbrug & Fødevarer. Og her sidder der karrierefolk med særlige kompetencer inden for organisation og kommerciel udvikling, hentet ind fra store *kapitalistiske* virksomheder. Disse folk kunne på deres side aldrig skabe sig en karriere her, hvis det ikke var for de landmandsfamilier i starten af fødekæden, der, som *enkle vareproducenter* med *den selvstændiges livsform*, har overlevelsen af deres familiebrug som både mål og middel i deres praksis, og som derfor vil kæmpe til sidste bloddråbe for dét. Den danske kulturhistorie spiller i øvrigt en afgørende rolle i dette eksempel – ikke blot som luftig historiefortælling, hvor der peges på, at man gennem det brede samarbejde bygger videre på andelstanken fra slutningen af 1800-tallet, men som levet praksis. De involverede familier har andelsbevægelsen som eget erfaringsgrundlag og er derfor åbne over for at sætte egne konkurrencehensyn til side for til gengæld som samlet dansk selskab at kunne overleve på det internationale marked. Den specielle konstellation med uafhængige familiebrugere organiseret i et stærkt forpligtende samarbejde kunne aldrig fungere hensigtsmæssigt i udlandet; således er i hvert fald opfattelsen hos meddelerne selv. Man kan i øvrigt tilføje, at gårdmandsparrets landbrugsvirksomhed i dette eksempel baseres på endnu en anden praksis, nemlig rumænske ansatte, der – i modsætning til de medhjælperfunktioner de fleste andre migrantarbejdere har inden for landbruget – fungerer som projektledere på de forskellige stalde, der er

13 Foruden ovennævnte *TechFac – global high-end supplier with one owner* også kapitlet *Tempcon – from an owner-driven to a shareholder-based firm* (Højrup & Jul Nielsen 2023).

14 Kapitlet *Farmers in processes of neoculturation* (Højrup & Jul Nielsen 2023).

placeret i landskabet med god afstand til hinanden for at undgå smittespredning, hvis der opstår sygdom i besætningerne.

Den globale og statslige sammenhæng

Hidtil har jeg primært holdt mig til en national dansk sammenhæng. Men den internationale verden er ikke til at komme uden om, selv hvis man skal forstå lokale hverdagspraksisser. Det var den nok heller ikke frem til 1980erne, men internationale sammenhænge fyldte typisk meget lidt i datidens brede etnologiske undersøgelser. I neokulturationsprojektet er vi gået langt ud over den regionale og nationale ramme gennem en systematisk oparbejdelse af feltmateriale fra Kina. Dette kan også betragtes som et metodisk valg: Gennem inddragelsen af Kina arbejder vi med konkrete manifestationer af 'globaliseringen'. Kina er et land, der i overvældende grad har præget verdensudviklingen siden 1990erne, og som samtidig betragtes som Vestens nye Anden, ja, efterhånden som Vestens 'systemiske rival'.

Jeg har bl.a. foretaget analyser af de kinesiske datterselskaber tilknyttet de samme virksomheder, der portrætteres i det danske materiale. Blandt resultaterne kan nævnes en tæt sammenhæng – en komplementaritet – mellem de kinesiske lønarbejdedes, karrierefolks og ejeres praksisser, der på temmelig direkte vis ændrer deres danske modparters eksistensvilkår. Her er tale om helt praksisnære udtryk for gensidigheden i internationale relationer, der konstant driver de forskellige livsformer ud i nye neokulturationsprocesser. Eksempelvis opdyrker danske ingeniører i mødet med ekstremt kvalificerede kinesiske ingeniører en etos – og måske også en styrket *praksis* – om, at de selv i forhold til kineserne er dygtigere til at vidensdele i forbindelse med de vitale udviklingsprocesser, der betinger virksomhedernes overlevelse. Sådanne dannelsesprocesser – evig skabelse af 'identitet', hvis man skal bruge en mere mundret term – som led i fastholdelsen af vilkårene for egen praksis finder sted hele tiden og i alle mulige sammenhænge, også blandt lønarbejdere og virksomhedsejere. Alle bliver, på livsformsspecifikke måder, midler i hinandens praksis i et landskab af vilkår, der hele tiden er i forandring og vedvarende ændrer livsformernes fremtidige mulighedsbetingelser.¹⁵

Jeg har indtil nu især bevæget mig på et praksisnært niveau med vægt på forskellige former for hverdagsliv og deres sameksistens. Når man bevæger sig analytisk over flere årtier og har den kulturhistoriske transformation som en del af analysefeltet, bliver det tydeligt, at dette hverdagsliv dårligt lader sig beskrive, endsigse forstå, hvis man ikke har blik for, hvordan der konstant formes nogle særlige betingelser for selvsamme hverdagsliv på et politisk niveau. Det indikeres med andre ord, at en forståelse for 'staten' er afgørende for at opnå analytisk dybde i forståelsen af de kulturelle forhold, der

15 Kapitlet *China in Denmark – Denmark in China* (Højrup & Jul Nielsen 2023).

Billedoptegnelser (af forfatteren) fra Kina.

Øverst: Fagforeningsfolk fra All China Federation of Trade Unions, Beijing; billeder fra møde mellem danske og kinesiske ingeniører på højt specialiseret virksomhed i Shanghai.

I midten: Fælles lægning af tag i landsby i Liaoning-provinsen, Nordøstkina; udvidet (karriere-) familie, hvor bedsteforældre fra Nordkina sørger for pasning af barnebarn, Shanghai; arbejdsdag holder frokostpause i forbindelse med taglægning, Liaoning-provinsen.

Nederst: Industrierbejdere på kinesisk virksomhed, Qingdao-provinsen; kinesisk og dansk entreprenør sammesteds.

udforskes. Statsbegrebet, som det er udviklet i den etnologiske stats- og livsformsteori, har også sin rod i praksisbegrebet, i den forstand, at 'staten' også kan siges at have en subjektivitet, der iværksætter midler med henblik på at nå bestemte mål. Som når den kinesiske stat, efter formand Maos død i 1976, fra slutningen af 1970'erne etablerede betingelserne for både en kapitalistisk og en enkel vareproduktionsmåde og hermed også for de livsformer, disse produktionsmåder udgøres af. Kina gjorde det langsomt og gradvist på sin egen selvbevidste måde, der stod i modsætning til den chokliberalisering, staterne i andre tidligere planøkonomier førte ud i livet. Dermed formåede det kinesiske kommunistparti at fastholde en stram kontrol med markedet, en fremgangsmåde der fortsat præger landet. Inden for neokulturationsprojektets metodologi har inddragelsen af Kina således åbnet op for en 'decentrering' af et dansk-europæisk perspektiv gennem en analyse af forskelligartede statsformer, og hermed også måden, hvorpå de relaterer sig til og sætter vilkår for hinanden – og dermed også for de liv, der leves i dem. Jeg har været inde på, hvordan muligheden for *outsourcing* til Kina,

betinget af den kinesiske stats målrettede facilitering heraf, nødvendiggør at danske lønarbejdere og specialister opdyrker særligt 'danske' kompetencer af f.eks. produktionsloyalitet, samarbejdsevne og ekstraordinært udviklingspotentiale for fortsat at være relevante for ejere og investorer; og ikke sjældent også for kommunale, regionale og statslige myndigheder, der alle er involveret i kampen om at bevare videnstunge virksomheder i Danmark sideløbende med udnyttelsen af globaliseringsens potentiale for lave produktionsomkostninger gennem *outsourcing* og *offshoring*. Når dette forehavende lykkes, skal et land som Kina så til gengæld forholde sig til, at der skal en særlig indsats til for at bringe den kinesiske økonomi højere op ad vidensøkonomiens stige, hvilket er præcis, hvad den kinesiske stat i årevis har arbejdet målrettet på fx med uddannelse af millioner af ingeniører hvert år og intensiv satsning på indenlandsk højteknologisk udvikling – fra "made in China" til "created in China", som sloganet har lydt; og naturligvis igen med en heraf følgende begunstigelse af visse livsformer på bekostning af andre. Og atter nye vilkår for andre stater og deres livsformer.

Udgangspunktet er desuden, at enhver form for subjektiv praksis betinges af at være *anerkendt* for at være livsdygtig – den kan aldrig eksistere i et tomrum. Men hvor samfundets borgere (der kan forstås med f.eks. livsformsbegreber) henter deres anerkendelse som subjekter med rettigheder og pligter som netop borgere i en stat – de er såkaldt 'afhængige subjekter' (de små s-er på figuren) – så er statssubjektet selv (det store S på figuren) karakteriseret ved, at dets anerkendelse er forankret i andre tilsvarende statssubjekter (markeret med tonet S). En livsdygtig stat skal kunne beskytte sit eget suverænitetssdområde (der ikke kun har med geografi at gøre), hvilket betyder, at den skal evne, eventuelt i alliance med andre, at sætte grænser for andre staters viljesudøvelse inden for sit eget dområde. Derfor kaldes staten også nogle gange det *suveræne* eller *selvforsvarende* subjekt.¹⁶

Ræsonnementet er videre, at for at udgøre en sådan overlevelsedygtig, selvforsvarende enhed skal stater evne vedvarende at kunne forme én vilje, ellers bliver de for sårbare. Samtidig ved vi jo – som også vist gennem de eksempler jeg har været inde på her – at staterne i deres indre rummer mange forskellige viljer. Nemlig de mange former for praksis, som vi kender i form af samfundets forskellige interesser, både de formaliserede, såsom faggrupper, virksomheder og organisationer, og de mere uformelle, og måske ustyrlige – f.eks. protestgrupper som *Men in Black* eller *De gule veste*.

16 Se f.eks. Jul Nielsen 2022a, s. 27-30 samt kapitlet *Rethinking the concepts of state forms and life-modes* i Højrup & Jul Nielsen 2023.

Forskelligartede viljer – i sameksistens

Den helhed, et overlevelsesdygtigt samfund udgør, skal altså på én gang rumme både *én vilje* og en *flerhed af viljer*. Dette er egentlig en potentielt samfundstruende modsigelse, der konstant skal ophæves – hvilket bestemt ikke altid lykkes særlig godt; samfund kan bryde sammen eller svækkes på grund af indre modsætninger. Dette er endnu en gennemgående problematik i neokulturationsprojektet og dermed i den kommende bog *Life-Modes in a Changing World Order*. Modsigelsen handler om, at dét, der sættes som den politiske dagsorden – det vil sige den ene vilje, der hele tiden skal dannes¹⁷ – rent faktisk skal kunne omsættes til virkelighed i et modsætningsfuldt samfund, hvor ikke alle (viljer) kan se meningen med den retning, der udstikkes fra politisk hold. Det er en problematik, der presser sig voldsomt på, ikke mindst når der rejser sig et behov for grundlæggende reformer. I Danmark gennemførtes i 1990'erne nogle gennemgribende arbejdsmarkedsreformer af liberalt tilsnit, som skulle sikre den øgede fleksibilitet der betragtedes som afgørende for, at landet kunne følge med i globaliseringen. Med fagbevægelsens mellemkomst blev brodden taget af den værste modstand gennem overgangsordninger, mulighed for ekstrauddannelse m.m., og man kan argumentere for, at den danske arbejderbefolkning på den baggrund blev mindre marginaliseret end i mange andre lande, hvor deregulering og liberalisering skabte betydelig større forandringer.¹⁸ Udfordringerne med at skabe sammenhæng mellem den ene og de mange viljer var også emnet for politolog og journalist Sigge Winther Niensens meget omtalte bog *Entrepreneurstaten*, hvori han analyserede de seneste årtiers store reformer og beskrev, hvorfor nogle af dem – bl.a. folkeskolereformen – fejlede fatalt.¹⁹

I dag trænger især klima og kampen mod tab af biodiversitet sig på som aldeles uomgængelige politiske prioriteter, og hermed også sameksistensen med non-humane livsformer. Men hvordan kan man skabe resultater på bæredygtighedsfeltet uden at visse dele af befolkningen føler sig tilsidesat og koblet af? Stillet overfor krav om ændret adfærd, mærker nogle dele af befolkningen måske blot besværet med at skulle sortere skrald på den begrænsede plads under køkkenvasken og ærgres over stigende priser på de røde bøffer. Andre får derimod udfordret hele deres livsgrundlag, f.eks. fordi en bestemt produktionsform skal udgrænses. Og produktionsenheder er jo ikke blot anonyme virksomheder. Det er arbejdspladser, og det er komponenter i netværk af underleverandører, hvor der også er mennesker involveret, der nødig skulle vende deres frustrationer over, at deres vilkår ændres i bæredygtighedens navn, mod reformer for klimaets bedste. Det er en udfordring, der skal tages dybt alvorligt, hvis vi ikke skal

17 Den politiske viljesdannelse er selvsagt en ekstremt kompleks og omskiftelig proces, der finder sted under store brydninger, hvad enten det foregår i parlamenter, i uformelle lobby sammenhænge eller i et kommunistparti.

18 F.eks. Crouch 2016, Jul Nielsen & Jul Olsen 2018, Andrej & Lohmann 2008.

19 Winther Nielsen 2021.

opleve at nogle grupper i samfundet kommer til at anse klimareformer som del af et nyt eliteprojekt, der ikke tager hensyn til 'almindelige mennesker' tilværelse; ligesom 'globaliseringen' med sine åbne grænser og fri bevægelighed gennem de foregående årtier af mange blev opfattet som et onde, der truede dem på deres brød, enten fordi deres arbejdsplads blev overtaget af indvandrende arbejdskraft eller forsvandt til udlandet. Her har etnologien en afgørende rolle at spille, hvis den på den ene side kan skabe den fornødne indsigt i, hvordan samfundets *mangeartede* praksisser (og diversiteten af 'viljer' forbundet hermed) berøres vidt forskelligt af nye tiltag og samtidig, på den anden side, har det fornødne blik for det statslige perspektiv, dvs. nødvendigheden af at samfundet også udgør en *enhed*, der kan forblive en anerkendt, og dermed overlevelsesdygtig, 'vilje i verden'. Og det er store udfordringer, der skal overvindes, når ydre krav og uomgængelige hensyn til bæredygtighed skal honoreres trods indre modsætninger.

At 'drive' en stat

At skabe sammenhæng mellem statens ene vilje og samfundets diverse viljer peger i retning af en nødvendig livsform, der ikke er forankret i en produktionsmåde, men i staten selv. Lad os kalde det en embedslivsform. Begrebet om en embedslivsform stod omkring årtusindeskiftet i centrum af særlig etnologerne Henriette Buus', Dorthe Vejen Hansens og Lisbeth Haastrups arbejde og i neokulturationsprojektet har vi arbejdet videre på det grundlag.²⁰ Hvilke er de praksisser, ud over politikerne, der 'driver' staten? De involverer allehånde faggrupper: fra dem, der sørger for forsyning og infrastruktur, over folk der arbejder med f.eks. velfærd, sundhed, uddannelse, kultur og integration (som har klienten/eleven/patienten/borgeren/brugeren/migranten osv. i fokus), og til dem, der er involveret i, i samspil med valgte politikere, at forme politiske tiltag. Man kan tilføje, at vi her er inde på et primært arbejdsmarked for ikke blot etnologer, men folk generelt fra humaniora og samfundsvidenskab.

En embedslivsform er – som de øvrige livsformer – en uhyre sammensat størrelse, og jeg udvikler i et af kapitlerne²¹ i *Life-Modes of a Changing World Order* et bud på tre distinkte *dimensioner* af embedslivsformen, som er modsætningsfulde, men samtidig gensidigt betinger hinanden. Helt kort fortalt deltager en politik-*udviklende* dimension i udviklingen af den (ene) politiske vilje ved at spille ind, når der konstant skal sættes nye politiske dagsordener, mens en politik-*implementerende* dimension skal føre reformerne ud i livet i forhold til borgerne (dvs. i forhold til diversiteten af viljer), hvad enten det er på social-, sundheds-, uddannelses-, byudviklings- eller et hvilket som helst andet område, der indgår i samfundsforvaltningen. Endelig skal en *operationaliserende* dimension sørge for den administrative infrastruktur, der kan binde tiltagene sammen

20 Buus 1999; Vejen Hansen 2004.

21 Kapitlet *Executors of durability and temporariness – owners, managers, and public leaders*.

– og herigennem befordre at modsigelsen mellem den *ene* vilje og *flerheden* af viljer kan ophæves. I dag foregår dette operationaliserende arbejde ikke blot som et klassisk bureaukrati, men også i form af processer der faciliterer borgerindflydelse, inddrager civilsamfundsaktører, etablerer partnerskaber osv. Hvilket i øvrigt har ført til den vildfarelse, at mange tror, at samfundets retning i dag skabes i sådanne civilsamfundsinddragende netværk, som jeg også diskuterer i afhandlingen, ikke mindst i dialog med den foucaultske governmentality-tradition.²² Her diskuterer jeg også det tilsyneladende paradoks, at mange governmentale tiltag – som jeg altså hævder er helt afgørende for samfundets sammenhængskraft og dermed i en kulturanalyse – slet ikke varetages af offentligt ansatte (og da slet ikke af folk ansat formelt som tjeneste- eller embedsmænd, som næsten ingen er i dag), men i stigende grad af civilsamfundsaktører såsom virksomheder, konsulentfirmaer, NGO'er eller andre.

Modsætningerne mellem de tre dimensioner kan være dybe, helt parallelle med dem, jeg før nævnte mellem forskellige udgaver af karrierefolk, arbejdere eller ejere. Sådanne modsætninger er begreberne udviklet til at analysere på. For den implementerende frontlinjemedarbejder kan politikudviklingen forekomme at være i direkte modstrid med f.eks. patienten eller eleven, som vedkommende har i centrum og som udgør motivationen for det faglige virke, ligesom de operationaliserende krav om f.eks. evalueringer eller udfyldelse af regneark for at overvåge kvaliteten af en given opgavevaretagelse kan forekomme meningsløs. Men folk, der realiserer aspekter af de forskellige dimensioner, er ikke desto mindre forenet i nødvendigheden af, at de mange viljer til syvende og sidst rummes i den ene – ikke i nogen absolut forstand, men i en tilstrækkelig grad til at samfundet ikke bryder sammen under pres fra indre brydninger. Således hersker hele tiden den store udfordring, at ikke alle stemmer i flerstemmigheden, ikke alle de forskellige viljer, kan vinde gehør, alene af den grund, at de kan stå i modsætning til hinanden;²³ hvilket ikke mindst er en udfordring i en identitetspolitisk epoke. Der skal faktisk selekteres i hvad der favoriseres politisk, og hvad der udgrænses. Således skal embedslivsformen – i den meget brede form, jeg taler om her – også kunne forvalte dybe brydninger. Den skal dermed også være lydhør over for modstand og uvilje og samle det op, så nødvendig kritik af reformer tages alvorligt og integreres i

22 Arbejdet med skiftende governmentale paradigmer og videreudviklingen af begrebet om en embedslivsform er endvidere præsenteret i Jul Nielsen 2022b.

23 Hvilket berører en af de helt store udfordringer ved klimakrisen og mulighederne for at imødegå tab af biodiversitet: De non-humane livsformer har ingen 'stemme'. Dette fjerner ikke nødvendigvis deres overlevelsessevne, og en mangfoldighed af arter – man kan f.eks. tænke på amøber og mikroorganismer – vil uden problemer overleve menneskeheden. Imidlertid er en stor del af de non-humane skabninger, som vi har i fokus i bestræbelserne på at bekæmpe tab af biodiversitet, afhængige af at vilkårene for deres fortsatte trivsel artikuleres af *mennesker* – hvorved de bliver til *midler* i de humane livsformers praksisser med alle de brydninger og modsatrettede hensyn, dette indebærer. Jeg diskuterer dette i Nielsen 2022a (s. 66-69), ligesom det tages op også i *Life-Modes in a Changing World Order*, Højrup & Jul Nielsen (2023), herunder hvordan det peger på nødvendigheden af, at løsninger etableres på et internationalt mellemstatsligt plan, f.eks. i FN-regi, som imidlertid samtidig er uhyre sårbart over for staternes kontinuerlige indbyrdes anerkendelseskampe.

bedre løsninger i næste omgang. En videre udforskning af denne praksis i sine forskelligartede varianter er et fremtidigt etnologisk felt med et uhyre stort potentiale, fordi det kan skabe indsigt i *om, i hvilke sammenhænge, hvordan og hvorfor* praksis på individuelt og statsligt plan kan – eller ikke kan – forenes.

Min indledende tid her rinder ud, og jeg vil afslutningsvis blot gentage, at jeg i afhandlingerne her giver mit bud på, hvordan vi kan forstå vores egen verden som sammensat af forskelligartede måder at leve og at opfatte det gode liv på; forskelligheder, som samtidig skal kunne sameksistere og udgøre helheder, der er overlevelsesdygtige i den store verden.

Tak for ordet!

Litteratur

- Adersen, Torkil, & Nielsen, Niels Jul. 2005. *Sjak, mestre og skibsbyggeri. Arbejdsliv og dagligdag på B&W 1945-1996*. København: Arbejdermuseet et al.
- Andreß, Hans-Jürgen & Lohmann, Henning. 2008: *The Working Poor in Europe: Employment, Poverty and Globalization*. Cornwall: Edward Elgar Ltd.
- Arnfred, Niels; Kjellberg, Anders & Malmgren, Britta. 1976. *Stat og klasser under kapitalismen – en introduktion*, Viborg
- Bell, D. 1976. *The Coming of Post-industrial Society. A Venture in Social Forecasting*. New York, NY: Penguin Books.
- Bolving, Klaus & Højrup, Thomas, red. 2007. *Velfærdssamfund – velfærdsstaters forsvarsform?* København: Museum Tusulanum.
- Buus, Henriette. 1999. *Sundhedsplejerskeinstitutionens dannelse: en interpellationsanalyse*. København: Museum Tusulanum.
- Buus, Henriette. 2008. *Indretning og efterretning : Rockefeller Foundations indflydelse på den danske velfærdsstat 1920-1970*. København: Museum Tusulanum.
- Carrier, James G. 2015. "The Concept of Class". Carrier, J., Kalb, D. (red.): *Anthropologies of class: power, practice and inequality*, Cambridge University Press: Cambridge, United Kingdom, s. 29-40
- Christiansen, Palle Ove. 1980. *Fire landsbyer: en etnologisk rapport om nutidige livsformer*. København: Landsbykommissionen
- Crouch, Colin. 2016: „Flexicurity and the Crisis.“ In: T.P. Larsen & A. Ilsøe (red.), *Den Danske Model set udefra: Komparative perspektiver på dansk arbejdsmarkedsregulering*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, s. 191-208.
- Dahrendorf, Ralf. 1959. *Class and Class Conflict in Industrial Society*. London: Stanford University Press.

- Daun, Åke. 1969. *Upp till kamp i båtskärsnäs: en etnologisk studie av ett samhälle inför industrinedläggelse*. Bokförlaget Prisma/Föreningen Verdandi, Stockholm
- Erixon, Sigurd & Ljung, Sven. 1972: *Skultuna Bruks historia*. 3. Uppsala
- Goldthorpe H., John; Lockwood, David; Bechhofer, Frank & Platt, Jennifer. 1969. *The Affluent Worker in the Class Structure*. Cambridge: CUP Archive.
- Hansen, Dorthe Vejen. 2004. "Embedslivsform – om at navigere mellem civilsamfund og stat", i M. O. Kruse (red.): *I statens tjeneste: korruption, bestikkelse og underslæb blandt enevældens embedsmænd, Den jyske historiker*, s. 13–27.
- Hanssen, Börje. 1952. *Österlen: En studie över social-antropologiska sammanhang under 1600- och 1700- talen i sydöstra Skåne*. LTs Förlag.
- Højrup, Thomas. 1983. *Det glemte folk: livsformer og centraldirigering*. Hørsholm: Institut for Europæisk Folkelivsforskning; Statens Byggeforskningsinstitut.
- Højrup, Thomas. 1995. *Omkring livsformsanalysens udvikling*. København: Museum Tusulanum.
- Højrup, Thomas. 2003. *Livsformer og velfærdsstat ved en korsvej? Introduktion til et kulturteoretisk og kulturhistorisk bidrag*. København: Museum Tusulanum.
- Højrup, Thomas. 2007. "Kulturkamp, anerkendelseskamp og velfærds politik". S. 23–129 i *Velfærdssamfund – velfærdsstaters forsvarsform?*, T. Højrup og K. Bolving (red.). København: Museum Tusulanum.
- Højrup, Thomas, & Jul Nielsen, Niels. 2023. *Life-Modes in a Changing World Order*. Aalborg University Press. Herfra er til doktorafhandlingen indleveret følgende kapitler skrevet af Niels Jul Nielsen: *Introduction to the neoculturation of life-modes in a state system under transition* (59 s.); *Workers – principal preconditions* (47 s.); *Tempcon – from owner-driven to shareholder-based* (59 s.); *TechFac – global high-end supplier with one owner* (44 s.); *Farmers in processes of neoculturation* (24 s.); *Salling in China – China in Salling* (97 s.); *Workers' lives – family, work, and the social formation* (136 s.); *'Eastern workers'* (40 s.); *Executors of endurance and temporariness – owners, managers and public leaders* (168 s.).
- Jørgensen, Birte Bech & Thomsen, Leif. 1978: *Hverdagslivet i en forstad: drømme, realiteter og sociale konflikter*, Munksgaard: København.
- Marcus, George E., & Pizarro, Marcello. 2008. "The End(s) of Ethnography: Social/Cultural Anthropology's Signature Form of Producing Knowledge in Transition". *Cultural Anthropology* 23(1), s. 1–14. doi: 10.1111/j.1548-1360.2008.00001.x.
- Møllgaard, Johannes. 2001. "Skive 1660-1800". i *Skive kommunes historie*, G. Gormsen og N. Mortensen (red.). Skive.
- Nielsen, Niels Jul. 2002. *Virksomhed og arbejderliv – bånd, brudflader og bevidsthed på B&W 1850-1920*. København: Museum Tusulanum.
- Nielsen, Niels Jul. 2004. *Mellem storpolitik og værkstedsgulv: den danske arbejder – før, under og efter den kolde krig*. København: Museum Tusulanum.

- Nielsen, Niels Jul. 2013. "Grænseløse arbejdere – en diskussion af identitet og selvbevidsthed med udgangspunkt i polske migrantarbejdere". *Arbejderhistorie : tidsskrift for historie, kultur og politik*. s. 44–60.
- Nielsen, Niels Jul. 2015. "Polishness as Entrance Ticket and Barrier to an Altered Labour Market in the Danish Construction Industry". *Work Organisation, Labour and Globalisation* Vol. 9(No. 1), s. 63–75. doi: 10.13169/workorgalaboglob.9.1.0063
- Nielsen, Niels Jul. 2021. "Etnologi som studiet af praksis: Enhed, flerhed, helhed – og forandring". *Culture and History* (2), s. 33–41. doi: <https://tidsskrift.dk/culturehistoryku/article/view/127333>
- Nielsen, Niels Jul. 2022a. *Livsformer i en verden under forandring. Sammenfattende redegørelse for forskningsdagsorden og forskningsresultater i tilknytning til afhandlinger indleveret med henblik på antagelse til bedømmelse for den filosofiske doktorgrad*. Afdeling for Europæisk Etnologi, Københavns Universitet. https://static-curis.ku.dk/portal/files/289232976/Jul_Nielsen_Sammenfattende_redegørelse.pdf
- Nielsen, Niels Jul. 2022b: "Governance or interpellation? An elaboration of civil servant practice(s)". *Ethnologia Europaea* 52(1), s. 1-22, doi: <https://doi.org/10.16995/ee.3004>
- Nielsen, Niels Jul, & Rohde, Sabine Louise Køhn. 2018. "'Talenter' – mellem forventninger og praksis. Introduktion til studier af højtuddannede migranter." *Culture & History* (3), s. 4–26. doi: <https://tidsskrift.dk/culturehistoryku/article/view/109695>
- Nielsen, Niels Jul, & Sandberg, Marie. 2014. "Between Social Dumping and Social Protection: The Challenge and Re-Negotiation of Creating 'orderly Working Conditions' among Polish Circular Migrants in the Copenhagen Area, Denmark." *Ethnologia Europaea* (44:1), s. 23–37. doi: <https://doi.org/10.16995/ee.1119>
- Nielsen, Sigge Winther. 2021. *Entreprenørstaten: Hvorfor vælgerne ønsker forsvinder op i den blå luft – og hvordan vi fikser det*. Gad.
- Olsen, Janus Jul, & Nielsen, Niels Jul. 2017. "Flexicurity without Security. An Inquiry into the Danish Flexicurity Model in a Neoliberal Era". *Ethnologia Europaea* (47:2), s. 40–56. doi: <https://doi.org/10.16995/ee.1143>
- Poulantzas, Nicos. 1973. *Political Power and Social Classes*. London: NLB.

English summary

Life-Modes in a Changing World Order

In 2022, Niels Jul Nielsen defended his doctoral dissertation, *Life-Modes in a Changing World Order*. He explores how different life-modes in Denmark over the previous four decades has met the huge transformations that marked the post-cold war period until today where globalization and neoliberalism again are countered by more protectio-

nist and anti-global policies. Through extensive ethnographic fieldwork, the dissertation provides an insight into contemporary work and family life, as well as examines how this have undergone profound changes over the past half century – among various cultural groups such as public employees, managers, owners, investors, foreign and domestic workers, and farmers. The changes at the local level and in the everyday lives of ordinary people are systematically seen in the context of the Danish state's changing conditions, and its persistent endeavor to remain a significant and recognized entity within the international state system. The global dimension, which determines which states and modes of life are sustainable in a constantly changing state system, is concretely illuminated with analyses of China's development and importance, based on fieldwork carried out in Chinese cities and rural areas. Overall, the dissertation elaborates the understanding of connections between everyday practices, life-modes and struggle for recognition among states.